

До разової спеціалізованої вченої ради Phd 9616
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
43025, м. Луцьк, проспект Волі, 13

ВІДГУК

офіційного опонента Менджул Марії Василівни
докторки юридичних наук, професорки, професорки кафедри
цивільного права та процесу ДВНЗ «Ужгородський національний
університет» на дисертацію Воєводи Марії Вікторівни на тему:
«Інститут права притулку: досвід України, Великобританії та країн
Європейського Союзу»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за
спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена зростаючим значенням інституту права притулку у міжнародному праві в умовах глобальних міграційних процесів, гуманітарних криз та збройних конфліктів, зокрема – широкомасштабної агресії російської федерації проти України. Ці обставини спричинили масштабне внутрішнє переміщення осіб та міжнародну міграцію, що поставило перед Україною, як і перед багатьма іншими державами світу, виклики у сфері правового забезпечення захисту осіб, які потребують притулку. Це, у свою чергу, зумовлює потребу в глибокому правовому осмисленні підходів до притулку та розробці ефективних механізмів його реалізації як в Україні, так і в інших країнах, насамперед членах Європейського Союзу та Сполученого королівства.

Крім того, посилення інтеграційних процесів із Європейським Союзом вимагає гармонізації українського законодавства з нормами міжнародного та європейського права у сфері надання притулку.

Тема дослідження є також актуальною у зв'язку з тим, що існуючі підходи до визначення статусу біженців і шукачів притулку не є уніфікованими в національних правових системах, що створює правову невизначеність і суперечності на практиці. Порівняльний аналіз досвіду України, Великобританії та країн Європейського Союзу, проведений у дисертації, дозволяє виявити як спільні риси, так і специфіку правового регулювання, що є необхідним для подальшого реформування національного законодавства.

Дисертаційна робота Воеводи Марії Вікторівни «Інститут права притулку: досвід України, Великобританії та країн Європейського Союзу» є комплексним дослідженням, що охоплює ключові проблеми, пов'язані з правом на притулок у сучасному правовому просторі. Робота виявляє глибину наукового аналізу, зосереджуючись на вивченні інституту притулку крізь призму міжнародного, європейського та національного (українського й британського) правового досвіду, що підтверджує важливість та актуальність дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертантка виявила належний рівень теоретичної підготовки, уміння критично аналізувати законодавчі джерела, наукову літературу, судову практику та міжнародно-правові документи. Об'єктом дослідження виступили суспільні відносини, що складають інститут права на притулок у законодавстві України, Великобританії та Європейського Союзу. Предметом дослідження є безпосередньо інститут права притулку, а також підходи до його нормативного оформлення та практичного застосування в зазначених правових системах.

Варто підкреслити, що у дисертації вдало поєднані історико-правовий аналіз, порівняльно-правове дослідження та сучасний правовий аналіз національних і міжнародних норм. Авторка чітко структурувала роботу, у кожному розділі простежується логіка викладу, відповідність меті та завданням дослідження. Перший розділ присвячено історії становлення інституту притулку, другий – правовому регулюванню в Україні, третій – аналізу загальноєвропейської системи надання притулку та політики ЄС, четвертий – вивченню досвіду Великобританії, особливо в контексті змін після Brexit.

Дисертантка ґрунтовно розкрила такі ключові аспекти: генезу розвитку права на притулок у міжнародному праві, включаючи аналіз Загальної декларації прав людини, Конвенції 1951 року про статус біженців, Протоколу 1967 року та інших документів; особливості реалізації права на притулок на території України, включаючи правовий статус шукачів притулку, вимушених переселенців і біженців; порівняльний аналіз процедур і підходів до притулку в країнах ЄС, із розкриттям структурних компонентів Загальноєвропейської системи надання притулку (CEAS); розгляд британського досвіду з урахуванням виходу Великобританії з ЄС, що дає змогу прослідкувати еволюцію підходів до притулку у державі, яка формально вийшла з-під впливу європейського права, але залишається важливою ланкою у вирішенні глобальних міграційних проблем.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Необхідно підкреслити, що всі ключові завдання дисертаційного дослідження були успішно реалізовані на належному науковому рівні. Зміст роботи повністю узгоджується із визначеною метою та відображає логічний хід дослідження. Дисертація написана академічно грамотно, чітко структурована, логічна. Рівень теоретичної підготовки дисертантки, її володіння матеріалом, доказовість та аргументованість тверджень є

високими. Дисертаційне дослідження виконано на достатньо високому рівні й оформлене відповідно до встановлених вимог. Робота відрізняється смисловою завершеністю, цілісністю та єдністю змісту.

Основні наукові результати опубліковані в рецензованих фахових виданнях, зокрема у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах. Апробація результатів здійснена через участь у міжнародних наукових конференціях.

Ступінь апробації та впровадження результатів дисертаційної роботи. Апробація результатів дослідження здійснена дисертанткою Воєводою М. В. належним чином. Основні теоретичні та практичні положення й результати дослідження висвітлено у 10 публікаціях, 4 із яких – статті у фахових виданнях України, 6 – тези виступів на науково-практичних конференціях.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Теоретичні положення та висновки інших науковців, що використані в дослідженні, супроводжуються відповідними посиланнями на джерела. Усі наведені у дисертації пропозиції та авторські напрацювання належать здобувачці

Наукова новизна, теоретичне і практичне значення. Наукова новизна дослідження полягає у системному підході до порівняльного аналізу інституту притулку в трьох правових системах. Уперше сформульовано пропозицію щодо необхідності створення універсального міжнародного акту у сфері притулку, що є важливим у контексті уніфікації правових стандартів. Запропоновано теоретичне розмежування понять "біженець" і "шукач притулку", обґрунтовано потребу у правовому закріпленні статусу шукача притулку як окремої категорії осіб із відповідними правами.

У роботі вперше здійснено комплексне дослідження інституту права притулку в трьох правових системах – України, Великобританії та

Європейського Союзу, що дозволило авторці: 1) виділити спільні риси й відмінності в законодавчому забезпеченні надання притулку; 2) проаналізувати еволюцію концепцій притулку, зокрема різницю між статусом біженця і шукача притулку; 3) сформулювати пропозиції щодо імплементації положень CEAS в українське законодавство; 4) обґрунтувати роль гуманітарного компонента в контексті національної безпеки.

Особливо слід відзначити запропоновані напрями вдосконалення українського законодавства: адаптація процедур надання притулку відповідно до вимог загальноєвропейської системи; посилення соціального захисту шукачів притулку та створення умов для їхньої інтеграції в приймаюче суспільство; необхідність розробки чітких правових механізмів визначення статусу осіб, які шукають притулку, та гарантій реалізації їхніх прав.

Позитивним моментом є також включення до дисертації значного масиву статистичних даних, аналізу практики Європейського суду з прав людини, Суду ЄС, що надає дослідженню високої наукової доказовості. Авторка активно залучає англomовні та європейські джерела, що свідчить про її орієнтацію в міжнародному правовому просторі.

Теоретичне та практичне значення дисертації підтверджується можливістю впровадження розроблених авторкою рекомендацій, положень і пропозицій у наукову діяльність, нормотворчу практику, освітній процес і практичну роботу.

Дискусійні питання та зауваження. Робота в цілому не викликає суттєвих зауважень. Водночас слід зупинитися на окремих положеннях, які є предметом наукової дискусії, потребують детального пояснення, зокрема:

1. У новизні обґрунтовано, що необхідним є прийняття універсального міжнародного акту у сфері надання притулку, котрий полягає в

необхідності створення єдиного правового стандарту, що забезпечив би рівність і справедливість у процесах надання притулку, захищаючи права шукачів притулку, одночасно спрощуючи міжнародну співпрацю і реагування на глобальні міграційні виклики. Безумовно слухна пропозиція, водночас слід пояснити, яким чином буде відбуватися імплементація його положень, який захисний механізм варто запровадити.

2. У роботі здійснено детальний порівняльний аналіз, вказано і на використання практики ЄСПЛ у справах, що стосуються права на притулок, водночас згадуються тільки два судові рішення, саме тому було б доцільно більш детально проаналізувати практику Європейського суду з прав людини, зокрема і щоб відобразити позиції захисту інших прав людини у контексті права на притулок;
3. У дисертації обмежено розкрито механізми взаємодії між державними органами та міжнародними організаціями у сфері надання притулку. Попри згадування УВКБ ООН та окремих структур ЄС, варто було б глибше проаналізувати інституційний аспект співпраці, координаційні механізми, програми підтримки, а також юридичні зобов'язання України та Великобританії в контексті партнерства з міжнародними інституціями. Це дало б змогу точніше окреслити ефективність існуючих підходів та потенціал для удосконалення національної політики у сфері притулку.
4. У контексті повномасштабної війни в Україні та значної внутрішньої міграції, а також понад 6 млн. українців у європейських країнах, важливо було б більш детально здійснити аналіз судової практики українських судів щодо розгляду справ шукачів притулку.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер та не знижують загальної наукової цінності дисертації. Вони радше вказують на перспективи подальших досліджень у межах заявленої проблематики.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Воеводи Марії Вікторівни «Інститут права притулку: досвід України, Великобританії та країн Європейського Союзу» є завершеним науковим дослідженням, яке має суттєву наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Воевода Марія Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

**Докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри цивільного права
та процесу ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»**

Марія МЕНДЖУЛ